

Preleganje ali tiha zamenjava matice

Vladimir Auguštin

svetovalec JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

vlado.augustin@czs.si

Preleganje ali tiha zamenjava matice je naravni pojav v čebelji družini. Ko je matica ostarela ali izčrpana, jo čebele zamenjajo z novo. Težnja čebelje družine je, da ima vitalno, zdravo, mlado in plodno matico. Ko matica izgubi te lastnosti, v čebelji družini stečejo procesi za ohranitev vrste z zamenjavo matice. Verjetno se sprožijo, ko matica ne izloča več dovolj matičnega feromona, čeprav so v panju ugodne okoliščine za razvoj družine. Ker čebele ob preleganju stare matice ne odstranijo takoj, je mogoče v panju najti dve matici: staro in mlado, ki obe zalegata.

Tiha zamenjava matice se lahko zgodi kadar koli v čebelarški sezoni, to je od zgodnje pomladi do pozne jeseni. Preleganje zgodaj spomladi in jeseni je zelo nezaželeno; prav nasprotno pa je za čebelarja lahko dobrodošlo preleganje v času, ko je dovolj spolno zrelih trotov.

Ob preleganju zgodaj spomladi ali jeseni se nova matica ne more oprasiti, saj v naravi ni dovolj spolno zrelih trotov. Tako stanje lahko čebelar reši na dva načina: da uničuje matičnike in čaka na razvoj trotov ali pa oslabele družino doda močnejši; dodajanje močnejše družine oslabele nima ugodnih rezultatov, zato ga odsvetujem.

Čebelarji združujejo družine na več načinov. Če čebelarite z AŽ-panji, priporočam, da preložite sate z oslabele družino v plodišče izbrane močnejše družine. Družini, ki prelega, najprej odstranite matico, na matično rešetko panja z družino, ki ji boste dodali oslabele družino, pa položite časopisni papir, ki ga na dveh do treh mestih prebodite s šilom ali žebljem. Nato v tako pripravljeno medišče preložite sate z oslabele družino. Dodane čebele v nekaj dneh zvečajo luknje v časopisnem papirju in se skozi pridružijo družini v plodišču.

Preleganje se običajno pojavi v najugodnejših pašnih razmerah, ko je v naravi obilo nektarja in cvetnega prahu, in v najmočnejših čebeljih družinah, v katerih so članice vseh starostnih skupin. Sredi svojega gnezda zgradijo do tri matičnike. Tam so varni pred morebitno nenadno ohladitvijo, saj so v okolju s stalno temperaturo 34 °C. Ker je število matičnikov majhno, matica pa vse manj zalega, lahko veliko čebel obilno hrani in neguje matične ličinke z mlečkom. Izkušnje učijo, da so matice iz tihe izmenjave prav zaradi te bogate oskrbe v času razvoja boljše od vseh drugih. Da je to res, pravi tudi Susan Cobey, mednarodna avtoriteta

Prelegalni matičnik

Foto: Franc Šivic

na področju instrumentalnega osemenjevanja in vzreje čebel. Nekateri čebelarji smo imeli priložnost poslušati njeno predavanje v Semiču.

Med preleganjem se ne prekine zaleganje niti ne zastane razvoj čebelje družine, kar je oboje značilnost rojenja. Ob preleganju namreč zalegata tako mati kot hči, druga zraven druge, vse dokler je obilje v naravi in v panju. Takoj ko se medenje ustavi, staro matico čebele odstranijo, v panju pa ostane mlada matica kot edina gospodarica čebelje družine.

Tihe zamenjave matice čebelar ne more napovedati, zato so prelegalni matičniki v čebelji družini naključna najdba. Če pri pregledu čebeljih družin pozno spomladi v sredini gnezda najdete matičnik, lahko dva ali tudi tri, ste lahko prepričani, da gre za preleganje.

Če ima družina zelene morfološke, etološke in gospodarske lastnosti, lahko iz njenih prelegalnih matičnikov na več načinov pridobite dobre nove matice:

1. Iz družine, ki prelega, lahko naredite toliko narejencev, kolikor je zaleženih satov s pokritimi matičniki. Ta način zagotavlja najmanjše časovne razvojne izgube.
2. Če čebelji družini, ki prelega, odvezamete vse matičnike in jih dodate v narejence, bo prelegajoča družina zgradila nove matičnike, ki jih spet lahko predstavite v nove narejence. Tako lahko dobite tudi več kakovostnih matičnikov. Da ohranite moč prelegajoče družine, vsak odvezeti sat z matičnikom nadomestite s satom pokrite stare zalege. Družini pustite zadnji matičnik, iz katerega si pridobi novo matico.

Preleganje ali tiha zamenjava matice je za čebelarja koristen, vendar nepredvidljiv pojav. Če čebelja družina prelega, ko je v naravi dovolj spolno zrelih trotov, ima mlada matica veliko možnosti, da se dobro oprasí. Če preleganje poteka, ko trotov primanjkuje, je čebelar pred težko nalogo, da reši brezmatično družino. ◆